

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-МЕХАНІКІВ

У статті розглянуто актуальність формування фахової компетентності майбутніх техніків-механіків як результату освітнього процесу; визначено зміст та обсяг понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція»; компетентнісний підхід представляється як метод моделювання результатів професійної підготовки та їх представлення як норм якості освіти у навчальних закладах різного рівня акредитації.

Ключові слова: професійна компетентність, компетентнісний підхід, професійна підготовка, компетентність, компетенція.

В статті рассмотрено актуальность формирования профессиональной компетентности будущих техникув-механиков как результата образовательного процесса; определено содержание и объем понятий «компетентностный подход», «компетентность», «компетенция»; компетентностный подход представляется как метод моделирования результатов профессиональной подготовки и их представления как норм качества образования в учебных заведениях разного уровня аккредитации.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, компетентностный подход, профессиональная подготовка, компетентность, компетенция.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За останні роки в Україні відбуваються реформаційні процеси в освітній галузі, спрямовані на досягнення рівня світових стандартів. Так, у Національній доктрині розвитку освіти йдеться про орієнтацію освіти на підготовку конкурентоспроможних на європейському та світовому ринках праці спеціалістів, які матимуть необхідні для цього знання, навички та компетенції.

У зв'язку з цим, основною вимогою до вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації України є реалізація нових підходів та методів, які забезпечать якісну професійну підготовку майбутніх фахівців. Таким підходом є компетентісно-орієнтоване навчання, яке у широкому розумінні полягає в засвоєнні майбутніми спеціалістами теоретичних знань і використання цих знань для вирішення конкретних практичних завдань, які виникають у професійній діяльності.

Основною метою професійної освіти в Україні визнана підготовка компетентного фахівця, здатного до ефективної професійної роботи за фахом і конкурентного на ринку праці. Розробка засобів реалізації формування професійної компетентності, дослідження проблем його впровадження в практику вищої школи, технологізація цього процесу перебуває в центрі наукових педагогічних досліджень.

Сьогодні, говорячи про систему професійної освіти в контексті компетентісного підходу, необхідно розуміти, що саме тут закладається

фундамент майбутнього професіонала, і подальший успіх у його майбутній професійній діяльності буде визначатися тим, наскільки він зуміє реалізувати свій потенціал у реальній практичній діяльності. Для успішного вирішення професійно орієнтованих задач випускник повинен уміти аналізувати реальну ситуацію, знаходити оптимальні шляхи її поліпшення, пропонувати найбільш ефективні рішення виникаючих проблем, володіти навичками роботи з різними джерелами інформації. При цьому найважливішим напрямом формування професійної компетентності виступає посилення професійних якостей майбутнього фахівця. Професійній компетентності властива повна реалізація справжніх здібностей і цінностей людини як професіонала, виявлення і розвиток своїх можливостей, пізнання ним своєї власної природи і прагнення стати тим, ким він може і хоче стати. Це свідомий, цілеспрямований процес розкриття особистістю своєї власної активності та індивідуальності, реалізація власних зусиль, розвиток особистісних та професійних якостей в обраній професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях учених підкреслюється важливість проблеми формування професійної компетентності та пропонується звернути увагу на проблеми змісту та сутності професійної підготовки фахівців у системі ступеневої освіти, які знайшли своє відображення у наукових доробках А. Алексюка, В. Безпалька, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, В. Кременя, Н. Кузьміної, Н. Ничкало та ін.

Завдання сучасних вищих навчальних закладів це – формування компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, високими моральними якостями, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи отримані знання та беручи на себе відповідальність.

Мета статті полягає в обґрунтуванні фахової компетентності майбутніх техніків-механіків як наукової проблеми.

Виклад основного матеріалу.

Професіоналізм діяльності характеризується гармонійним поєднанням високої професійної компетентності та професійних умінь і навичок на рівні професійної майстерності. У ході засвоєння професійних знань та навичок, по мірі переходу на більш високі рівні професіоналізму настає етап стабільного використання накопичених, у професійному досвіді, способів, що стають основою розвитку професійної діяльності, для досягнення якого необхідно володіти певним особистісним потенціалом. Це – загальні та спеціальні здібності, базові знання, мотивація досягнень, спрямованість на саморозвиток, адекватна самооцінка та професійна компетентність.

Професійна компетентність у більшості випадків визначається як поєднання психічних якостей, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю і умінням виконувати певні професійні функції. Загально визнаним є поділ компетенцій на загальні та професійні (спеціальні).

На сьогодні існує кілька типологій моделей професійної підготовки фахівців у вітчизняній вищій школі:

1) традиційна модель, за якою відбувається підготовка людини знань, а зміст означеної підготовки складають навчальні знання і предмети; така модель найбільш характерна для більшості українських коледжів;

2) проектна модель: характерна для американської системи вищої освіти; передбачає варіативність навчальних програм, програвання численних практичних ситуацій на засадах контекстного, діяльнісного характеру навчального процесу; серед форм професійної підготовки значущими є тренінги, майстерні, проекти;

3) індивідуалізована модель, за якої особистість сама формує свою навчальну траєкторію, за власним сценарієм будує свою професійну підготовку, обирає собі курси і навчальні дисципліни [12].

Компетентнісний підхід серед інших наукових підходів, які активно використовуються сьогодні в педагогіці, займає особливе місце, оскільки став розроблятися відносно недавно. У вітчизняній педагогіці широко відомі праці з компетентнісного підходу Н. Бібік, О. Савченко, О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшиної, І. Єрмакова та ін. Реалізація компетентнісного підходу в системі освіти залежить не лише від типу навчального закладу, але й від загальної моделі освіти, прийнятої у суспільстві. Російський соціолог освіти І. Смірнова пропонує основними моделями в системі вищої професійної освіти, в тому числі й у коледжах та технікумах, вважати такі: особистісно орієнтовану, діяльнісну, проблемну, модульну і контекстну [11]. Безперечно, зазначені моделі можуть поєднуватися одна з одною і співіснують з традиційною, знаннєвою парадигмою підготовки фахівців для промислового та аграрного секторів господарства кожної країни. Переважна більшість сучасних учених-педагогів схиляються до думки про присутність кожної із означених моделей у межах компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців. Основою компетентнісного підходу, на думку О. Патрової, є орієнтація трудової діяльності, в тому числі й навчальної, на результати, які є значущими для самої трудової діяльності [8, с.6]. Важливим вважаємо також висновок науковців стосовно того, що в межах компетентнісного підходу відбувається більш широке окреслення професійних якостей особистості (її кваліфікацій, компетенцій), - не лише у практично-професійному відношенні, але й у особистісно-поведінковому [3].

Розробка компетентнісного підходу у вітчизняній професійній освіті розпочалася відносно недавно – у 80-х рр. ХХ століття, причому спочатку як створення системи професійних компетентностей. Компетентність тлумачилася як результат освітнього процесу, як засвоєне знання чи вміння.

Компетентнісний підхід передбачає розробку моделей управління професійною підготовкою фахівців з урахуванням належних до їх фаху компетенцій; створення комплексного навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки з урахуванням вимог компетентнісного підходу; розробку моделі

фахівця як особистості, здатної до саморозвитку й розвитку своїх професійних компетенцій; розвиток професійної компетентності викладачів шкіл, коледжів, вузів [2, с.75].

О. Чернишов та Л. Чернікова зазначають, що компетентнісний підхід можна окреслити як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових), та предметних (спеціальних, інструментальних) компетентностей особистості. На думку відомих російських педагогів В. Краєвського та А. Хуторського, компетентність у певній галузі освіти чи професійної діяльності – це «поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обгрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній» [13, с. 59]. Таке визначення досить близьке до нашого розуміння сутності компетентнісного підходу, оскільки орієнтує на ефективну майбутню професійну діяльність в обраній галузі.

Компетентнісний підхід має пронизувати всі аспекти професійної підготовки – мотиваційний, змістовий, оцінний. Так, ідеї компетентнісного підходу стали сьогодні стрижневими для розробки нової системи оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців. Однак для професійної підготовки фахівців у коледжах компетентнісні засади моніторингу навчальних досягнень є нині недостатньо характерними, оскільки система навчання і виховання побудована значною мірою на традиційній знаннєвій парадигмі. Потребує введення інновацій і змістовий аспект компетентнісного підходу до підготовки фахівців – у вигляді новітнього навчально-методичного забезпечення (інтерактивних підручників, електронної методичної літератури тощо). У навчальному процесі мають запроваджуватися нові форми і методи професійної підготовки фахівців, нові способи навчальної діяльності, які сприятимуть розвитку базових і спеціальних компетенцій. У межах мотиваційного аспекту значущим є психологічний чинник – здатність майбутнього фахівця адекватно реагувати на зміни в професійному середовищі, гнучкість у прийнятті рішень, відхід від стереотипності мислення та ін.

Компетентнісний підхід до проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі взаємопов'язаний і взаємозумовлений з проблемою фахової компетентності викладачів як суб'єктів

одного зі студентами освітнього простору. Для викладачів коледжу введення компетентнісного підходу завжди пов'язувалося і пов'язується з певними труднощами, особливо якщо йдеться про старше покоління науково-педагогічних працівників професійних навчальних закладів. По-перше, навчальний процес у коледжі до останнього часу був пов'язаний з процесом передачі готових знань, накопичених за тим чи іншим напрямком аграрного виробництва; нині, натомість, такий спосіб професійної підготовки призводить до того, що випускники аграрних коледжів не можуть адаптувати отримані знання до реалій агропромислової сфери. Сучасний фахівець повинен виявляти професійну гнучкість, мобільність, адаптивність на ринку праці. По-друге, викладачі при переході до навчального процесу на компетентнісних засадах повинні створювати принципово нове навчально-методичне забезпечення процесу професійної підготовки – з урахуванням вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик, кредитно-модульної побудови процесу навчання тощо. Зазначений процес ускладнюється тим, що чітко окреслених стандартів такого методичного забезпечення на сьогодні фактично не існує – а, значить, викладач має виявляти достатній рівень наукової й методичної креативності при розробці нових програм, навчально-методичних комплексів та ін.

Навчально-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців, побудоване на засадах компетентнісного підходу передбачає, отже, використання інноваційних навчальних і методичних підходів, а саме:

- наявності потужної професійної складової у кожній навчальній програмі (в тому числі й соціально-гуманітарного циклу предметів, а не лише фахових);

- активної участі самих студентів в процесі професійної підготовки (впровадження інноваційних інтерактивних форм і методів навчання);

- зростанні частки самостійної роботи студентів над професійними завданнями;

- посилення уваги до вибіркового компонента змісту освіти з метою зростання рівня професійної підготовленості студентів під час навчання у коледжі.

Таким чином, компетентнісний підхід у освіті визначається добором цілей та змісту освіти шляхом визначення результатів

професійної підготовки у вигляді сукупності компетенцій випускників. Крім того, компетентнісний підхід можна представити як метод моделювання результатів професійної підготовки та їх представлення як норм якості освіти у навчальних закладах різного рівня акредитації [6, с. 20]. Професійна компетентність, будучи інтегративним утворенням, складається з комплексу фахових і особистісних компетенцій; оскільки предметом нашого дослідження виступає фахова компетентність майбутніх техніків-механіків, то для прикладу ми розглядаємо їх фахові компетенції з електротехніки.

Висновок. Таким чином, для формування професійної компетентності студента коледжу – майбутнього аграрного працівника необхідні: володіння принципами взаємної співпраці, поєднання професійних якостей і особистісних позицій, прагнення до саморозвитку та самореалізації у своїй майбутній професійній діяльності. Тільки творчий настрій, жага знань і постійний пошук сприяють формуванню професійної компетентності техника-механіка, майбутнього фахівця, професіонала своєї справи. Саме вони пробуджують у нього справжню свідомість і творчу активність, прагнення до саморозвитку та самореалізації.

Література

1. Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. Бібік // Основна школа. – Вип. 3-4. – 2005.
2. Вербицкий А. А. Новая образовательная парадигма и контекстное обучение: монография / А. А. Вербицкий. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1999. – 75 с.].
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Электронный ресурс] / И. А. Зимняя // Интернет-журнал «Эйдос». – 2006. – 5 мая. Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.
4. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття / І. Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб. - К. : Контекст, 2000. – С. 58-72.
5. Локшина О. І. Компетентнісна спрямованість розвитку європейської освіти / О. І. Локшина // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2008. – № 2 (3). – С. 126-131.
6. Методические рекомендации разработчикам учебно-программной документации ФГОС III поколения. – Екатеринбург: Уральский государственный колледж имени И. И. Ползунова, 2010. – 20 с.
7. Овчарук О. Перспективи запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / О. Овчарук // Основна школа. – Вип. 3-4. – 2005.
8. Патрова О. Ф. Перспективы внедрения компетентностного подхода // Преподаватель ХХІ в. – № 1. – 2007. – С. 3-9.
9. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун. – К.: КІС, 2004.
10. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі / О. П. Савченко // Педагогічка: історія, теорія, практика, тенденції розвитку: е-журнал. – Вип. 3. – 2010. - режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/
11. Смирнова И. Модели обучения // Высшее образование в России. – № 3. – 2006. – С. 96-99.
12. Смирнов С. А. Человек перехода: Сборник научных работ. – Новосибирск, 2005.
13. Хуторской А. Ключевые компетентности как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58-64.

Stadnychuk I., applicant

COMPETENCE APPROACH IN THE TRAINING OF FUTURE TECHNICIANS MECHANICAL

The article discusses the relevance of the formation of professional competence of technicians, engineers as a result of the educational process; The content and scope of the concepts of «competence approach», «competence», «competence»; competence approach is presented as a method of simulation training results and their presentation as norms of quality education in schools at various levels of accreditation.

For professional competence college student - the future of the agricultural worker needed: possession of the principles of mutual cooperation, the combination of professional skills and personal items, the desire for self-development and self-fulfillment in their future careers. Only creative spirit, thirst for knowledge and a constant search for contributing to the formation of professional competence technician and mechanic, future specialist professionals. They awaken in him true consciousness and creativity, the desire for self-development and self-realization.

Keywords: professional competence, competence approach, training, competence, competence.